

rijksuniversiteit
groningen

Samen+werken aan perspectieven en flexibiliteit voor hoogbegaafde en dubbel bijzondere leerlingen

Prof. dr. Alexander Minnaert

Symposium Hoogbegaafdheid
Samenwerkingsverband Passend Onderwijs PO 20.01

Martiniplaza, Groningen
11 oktober 2023

1

rijksuniversiteit
groningen

Met welk perspectief bent u vanochtend opgestaan?

2

university of
 groningen

Toenemende aandacht voor leerlingen die iets meer kunnen, iets minder ‘moeten’ ...

- Veel inspanningen en projecten in het onderwijs ten voordele van hoogbegaafde leerlingen, getalenteerde leerlingen, dubbel bijzondere leerlingen.
- Toch er zijn veel leerlingen die (helaas) tussen wal en schip vallen ... leerlingen met veel mogelijkheden, maar ook met vele psychologische en (ortho)pedagogische ondersteuningsbehoeften.

3

rijksuniversiteit
 groningen

HB-leerlingen aan het woord: “Wanneer (niet) met plezier leren/aan het werk?”

- *Als het een creatief vak is wat we doen en als de juf niet boos is.*
- *Als de docent goed orde kan houden, helpt met persoonlijke problemen (als h/zij echt ziet dat er iets is) en NIET opdringerig is.*
- *Dat ik het echt goed snap, en niet een beetje snap.*

4

rijksuniversiteit
groningen

Ondersteunen, ja, maar niet op mijn vingers kijken

Mag ik mijn eigen oplossingsweg kiezen?

Die toetsen laten echt niet zien wat ik kan ...

5

rijksuniversiteit
groningen

De paradox in hoogbegaafdheid

... komen **flow** en **no-flow** samen voor?

- > Geconcentreerd ↔ Snel afgeleid
- > Taakgericht ↔ Werkhouding niet goed
- > Perfectionist ↔ Slordigheid(sfouten)
- > Prestatiegericht ↔ Onderpresteren

6

rijksuniversiteit
groningen

Let op bijzonderheden, discrepanties, en vooral op flow-no flow momenten !

- Originele oplossingsstrategie of ongebruikelijke antwoorden
- Schoolresultaten: ‘ups’ en/of ‘downs’
- Discrepantie tussen gedrag en prestatie/testresultaten
- Discrepantie tussen school en thuis
- Discrepantie tussen verschillende domeinen/vakken
- Engagement: niet te stoppen vs. niet (kunnen) starten

7

rijksuniversiteit
groningen

18

“Strategieën van docenten om (hoog)begaafde leerlingen te motiveren”

(De Boer, Opdenakker & Minnaert, 2018)

project 411-12-607

8

rijksuniversiteit
groningen

Enkele bevindingen inzake strategieën en beslissingen om HB leerlingen uit te dagen

- * Gestructureerd lesgeven: gemiddelde score / ruimte voor verbetering (bijvoorbeeld hoe motiveren?)
- * Autonomie-ondersteuning en gedifferentieerd lesgeven: zwakke score (meer keuzemogelijkheden)
- * Belang van uitdaging en differentiatie op cognitief gebied, maar aantal leerlingen, curriculum, druk op cijfers leidt tot minder differentiatiemogelijkheden.

9

rijksuniversiteit
groningen

Flow bevorderend ... perspectief aanreiken

- * Heldere doelen, verwachtingen - structuur aanreiken
- * Uitdagingen / autonomie - inzicht in eigen kunnen
- * Feedforward aanreiken - hoe (kom ik) verder (niet alleen cognitief, ook affectief, motivationeel, sociaal, metacognitief)?
= verder kijken dan gisteren en vandaag, dan fouten of dan wat (nog) niet lukt

10

rijksuniversiteit
groningen

11

“Psychological framework for gifted children’s cognitive and social-emotional development: A review of the literature”

(Papadopoulos, 2020)

11

rijksuniversiteit
groningen

**HB ≠ altijd excellent:
ook omgevingsinvloeden**

- * HB – duidelijk superieure kwaliteiten;
MAAR dat is niet voldoende om excellentie en lange-termijn inzet/engagement te verklaren
- * Dynamische interactie tussen individuele kwaliteiten en de support van de omgeving: samenspel van interne en externe factoren

12

rijksuniversiteit
groningen

Opvallende bevindingen

- * Prominente rol van werkgeheugen en van snelheid van verwerking: HB = perceptuele superioriteit, maar de snelheid is *niet altijd* hoog !!
- * Flexibiliteit (executief functioneren) + sterke wens om (iets nieuws) te leren !
- * Dichotomie tussen psychosociale weerbaarheid en emotionele/sociale kwetsbaarheid: stress, angst, sociale isolatie, perfectionisme, hard werken, coping bij falen is -, extreme ervaringen in geluk, welzijn, inzet [zie discrepanties]

13

rijksuniversiteit
groningen

| 14

Hoogbegaafde leerlingen in het onderwijs

Algemene ontvredenheid ...

- *Curriculum daagt onvoldoende uit*
- *Instructie gaat te langzaam*
- *Teveel informatie wordt herhaald*
- *Geen ruimte voor persoonlijke interesses en diepgang*
- *Te veel nadruk op feiten, te weinig focus op echt (nieuwe dingen) leren en op denken*

14

rijksuniversiteit
groningen

Mythes over HB leerlingen

- * HB leerlingen zijn in alles (even) goed
- * HB leerlingen gedragen zich altijd zelfregulerend en “volwassen”
- * HB leerlingen hebben geen (extra) hulp nodig: ze zijn “smart” genoeg om het zelf wel uit te zoeken

15

rijksuniversiteit
groningen

| 16

Twice-exceptional students (2e) are blessed with a gift,
but also with a psycho-educational challenge.

Susan Baum

Dubbel bijzondere leerlingen: leerling met een gave,
maar ook met een uitdaging.

16

 rijksuniversiteit
groningen

| 17

Background on *twice-exceptional (2e)* students

- › *Twice-exceptional students*: conjunction of two discreet entities

A Venn diagram with two overlapping circles. The left circle is blue and labeled 'Disability'. The right circle is light green and labeled 'Giftedness'. The overlapping area in the center is labeled 'Twice Exceptional'. The entire diagram is titled 'Twice Exceptional' at the top left.

- 2e = Gifted + SLD
- 2e = Gifted + ASD
- 2e = Gifted + ADHD
- 2e = Gifted + emotional disorders
- 2e = Gifted + behavioral disorders
- 2e = Gifted + other disabilities

- › *Familiarity* of the concept of twice-exceptionality is increasing, but not yet much consensus exist *how to define* these 2e students and many *questions* still exist regarding adequate *identification and intervention* of 2e students

(Brody & Mills, 1997; Lovett, 2013; McCoach, Kehle, Bray & Siegle, 2001; Nicpon, Assouline & Colangelo, 2013)

17

 rijksuniversiteit
groningen

| 18

Uitdagingen in het onderkennen van dubbel bijzondere leerlingen en om er achter te komen waar ze precies behoefte aan hebben

A young woman with glasses is sitting at a desk, looking at a laptop screen. She has a thoughtful expression, with her hand near her chin. There are colorful pens and pencils on the desk in front of her.

A red circular sign with a white horizontal bar across the middle containing the text 'MIND THE GAP' in blue capital letters.

18

rijksuniversiteit
groningen

19

2e = hoogbegaafd en leerstoornissen

19

rijksuniversiteit
groningen

20

Let op (voor) het “*masking*” effect !

Identification of 2e students is especially difficult due to the *masking* effect (Reis, Baum & Burke, 2014; Beckmann & Minnaert, 2018):

- gifted: their gifts mask their learning disabilities
- learning disabled: their learning disabilities mask their gifts
- average: their gifts and disabilities mask each other

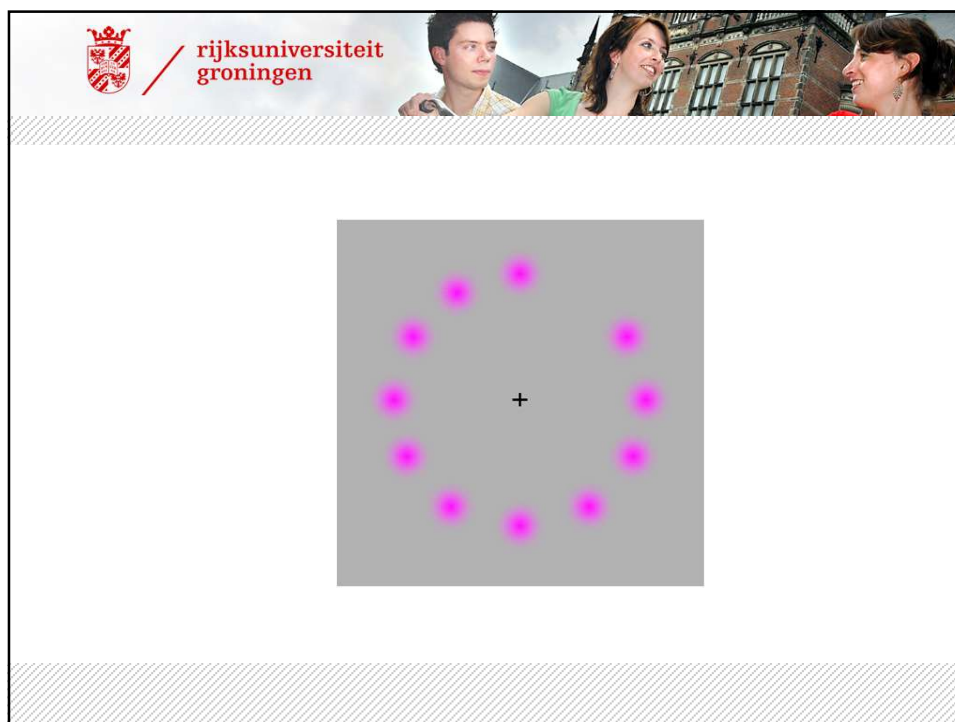
BOODSCHAP:

LOOK BEYOND THE SURFACE

*The Danger of
Twice Exceptional Students
Undiagnosed*

20

21

Resultaten van een systematische literatuurstudie
(Beckmann & Minnaert, 2018)

- Grote verschillen tussen én binnen 2e leerlingen
- De meest voorkomende niet-cognitieve karakteristiek onder dubbel bijzondere leerlingen is de emotie: **frustratie!**

22

Algemene bevindingen 2e (HB met leerstoornissen)

➤ Leerprestaties:

- 2e beter dan leerstoornissen zonder HB
- 2e minder goed dan HB zonder leerstoornissen

➤ Cognitieve karakteristieken:

- 2e beter dan leerstoornissen zonder HB
- = verbaal, werkgeheugen en taal beter
- MAAR: verwerkingsnelheid, decoderen, RAN is lager

➤ Niet-cognitieve karakteristieken:

- 2e lager academisch zelfconcept en frustratie

23

| 24

2e = hoogbegaafd en ASS

24

Algemene bevindingen 2e (HB met ASS)

➤ Leerprestaties:

2e heel wisselend, maar opwaartse trend op termijn
(vergeleken met ASS zonder HB)

➤ Cognitieve karakteristieken:

2e trager qua verwerkingssnelheid en werkgeheugen
(vergeleken met HB zonder ASS)

Op jonge leeftijd MEER problemen dan late adolescentie

➤ Niet-cognitieve karakteristieken:

geen eenduidige resultaten

25

| 26

2e = hoogbegaafd en ADHD

26

Algemene bevindingen 2e (HB met ADHD)

- Leerprestaties:
  - 2e beter dan ADHD zonder HB
  - 2e minder goed dan HB zonder ADHD (rekenen !!)
- Cognitieve en gedragsmatige karakteristieken:
  - Uiteenlopende resultaten (EF)
  - 2e lager op impulsiviteit dan ADHD zonder HB
  - 2e lager op hyperactiviteit en aandachtstekort
- Niet-cognitieve karakteristieken:
  - 2e lagere kwaliteit van leven dan HB zonder ADHD

27

| 28

***2e = hoogbegaafd met meerdere
 stoornissen of andere stoornissen dan
 ADHD, ASS, leerstoornissen***

28

rijksuniversiteit
groningen

Algemene bevindingen 2e (HB met meerdere en/of andere stoornissen dan ADHD, ASS, leerstoornissen)

- Cognitieve en gedragsmatige karakteristieken:
Problemen zowel op internaliserend als op externaliserend gebied
- Niet-cognitieve karakteristieken:
2e veel angst en frustratie
Hoe hoger de ernst, complexiteit en co-morbiditeit, hoe lager het zelfbeeld

29

university of
groningen

Denken in mogelijkheden

30

Visie: kijken naar wat *wel* kan: groei, leerpotentieel, creativiteit, sterke kanten extra benutten

- Bij HB en dubbel bijzondere leerlingen: focus op sterkte+zwakte analyse => kijken naar het profiel van deze leerlingen
- Kijken naar mogelijkheden en NIET UITSLUITEND naar cognitieve mogelijkheden, maar ook naar de sociale, motivationele, emotionele, metacognitieve, en creatieve mogelijkheden
- Onderwijskundig leiderschap: kwaliteiten bevorderen, “vermogen om te leren” durven aan te spreken en te verrijken, kijken naar groeipotentieel

(Beckmann & Minnaert, 2018, Foley-Niepon & Assouline, 2019; Renzulli & Gelbar, 2020; Minnaert, 2022; King, 2022; Burger-Veltmeijer & Minnaert, 2023)

31

Hoe nu “samen & verder kijken” (= feedforward voor HB/2e)?

32

university of
 groningen

33

Wat we niet mogen vergeten:

**de ontwikkelingsperspectieven van HB/2e
 leerlingen staan centraal**

Ontwikkeling(spectief) & ondersteuningsbehoeften

33

university of
 groningen

Ontwikkelingsperspectief van het lerende individu

- > **Leerpotentieel** (“ability to learn”)
- > **Ontwikkelingsvoortgang** (sterkte/zwakte profiel)
- > **Aandacht voor individu** in alle aspecten van de ontwikkeling (zelfconcept, motivationeel, sociaal, creatief, emotioneel, cognitief)

34

university of
groningen

Ontwikkelingsperspectief vanuit de leeromgeving

- › Flexibiliteit in leerwegen (learner-centred pedagogiek)
- › Begeleiding, coaching en follow-up
- › Persoonsbenadering (niet alleen cognitief)
- › Link met de werkplek (toekomstperspectief, goals)
- › Assessments die de afgelegde leerweg weerspiegelen: meer ruimte durven te maken voor formatief evalueren (*equitable quality education, UNESCO*)

35

university of
groningen

Samen+werken aan perspectieven en flexibiliteit

- * Visie ontwikkelen en die visie ook in actie vertalen
- * Focus op brede profiel van de leerling
- * Ruimte zoeken in alternatieven, andere leerwegen, meer formatieve toetsingsvormen
- * Zelfregulatievaardigheden bijbrengen
- * Leerling-gecentreerd onderwijs voor HB/2e leerlingen, met autonomie-ondersteuning én structuur
- * *Look beyond the surface* (gezien en gehoord worden)

36

37

$$E = mc^2$$

***Albert was niet zo goed in rekenen,
tot het hogere wiskunde en wiskundig
redeneren werd.***

Aldus zijn zus ... Maja Einstein

37

38

38

rijksuniversiteit
 groningen

Dank voor uw aandacht !

> <http://www.rug.nl/staff/a.e.m.g.minnaert/>